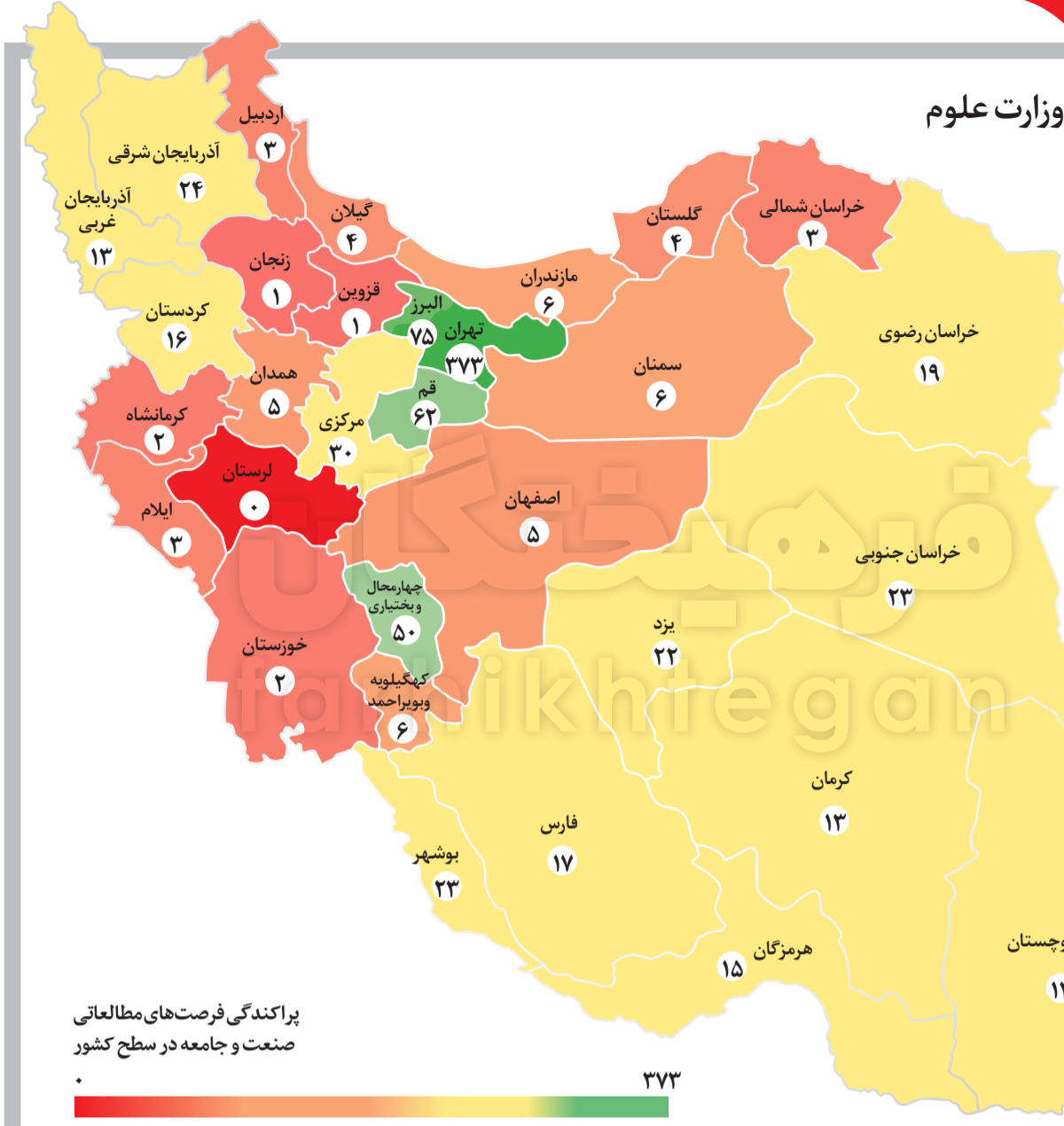

گزارش آماری «فرهنگستان» از فرصت‌های مطالعاتی جامعه و صنعت سامانه ساجد وزارت علوم

۷۰ درصد فرصت‌های مطالعاتی صنعت و جامعه خالی ماند

پراکنندگی فرصت‌های مطالعاتی صنعت و جامعه در سطح کشور

یکی از عوامل تحقق اسناد توسعه و چشم‌انداز کشور، ارتباط مستمر بین صنعت، دانشگاه و جامعه است. ارتباط دانشگاه و صنعت نه تنها می‌تواند تأثیر به‌یکی از شریان‌های اصلی اقتصاد تبدیل شود و در حوزه کارآفرینی و خلق ثروت اثرگذاری بسزایی داشته باشد. با توجه به اهمیتی که این ارتباط دارد، در این گزارش قرار است به بررسی فرصت‌های مطالعاتی ارتباط با جامعه و صنعت وزارت عتف براساس اطلاعات سامانه ساجد بپردازیم. آیین‌نامه فرصت‌های مطالعاتی اعضای هیات علمی در جامعه و صنعت در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از سال ۱۳۹۷ به دانشگاه‌ها ابلاغ شد. هدف از اجرایی کردن این طرح ایجاد زمینه و روشی مناسب برای همکاری بین دانشگاه‌ها و جامعه و صنعت بود. در فرصت‌های مطالعاتی، اعضای هیات علمی می‌توانند بین سه ماه تا یک سال به صورت پاره‌وقت یا تمام‌وقت در سازمان یا شرکتی که مرتبط با حوزه تخصصی است، مشغول شود. این فرصت‌ها به‌عنوان یکی از راهکارهای بسیار مهم، افزایش و ارتقا ارتباط بین صنعت و دانشگاه شمرده می‌شود، هر چند که نقد‌های بسیاری به آن وارد است. فرصت‌های مطالعاتی در قالب پروژه‌های

مختلف تعریف می‌شود و نه تنها به یکی از بازوهای درآمدی مراکز آموزش عالی تبدیل شده‌اند بلکه تا حدودی می‌توانند نیازهای مختلف صنایع را برطرف کنند یا در راستای برطرف شدن آن گام بردارند. با این حساب درخصوص عملکرد این فرصت‌های تحقیقاتی و کارآمدی آنها بحث‌های بسیاری وجود دارد که بارها در گزارش‌ها به آن اشاره کرده‌ایم. در این گزارش با نگاهی به فایل منتشر شده در سامانه ساجد و دفتر ارتباط با صنعت وزارت عتف به بررسی آمار فرصت‌های مطالعاتی ارائه شده از خرداد سال گذشته تا نیمه خرداد امسال می‌پردازیم. اگرچه تعداد اساتید فعال در طرح فرصت مطالعاتی در جامعه و صنعت افزایش سه برابری را در سال ۱۴۰۱ تجربه کرد اما بررسی‌ها نشان می‌دهد علی‌رغم گذشت بیش از ۵ سال از ابلاغ آیین‌نامه فرصت‌های مطالعاتی هنوز نه در تعداد فرصت و نه در مشارکت اساتید وضعیت چندان مثبتی وجود ندارد.

فقط ۳۰ درصد ظرفیت فرصت‌ها تکمیل شد

میزان، ۱۰۸ نفر مرد و ۹۸ نفر زن هستند. پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای، به صورت کلی ۵۵۹ ظرفیت برای فرصت‌های مطالعاتی در نظر گرفته است؛ از این میزان ۲۱۱ ظرفیت برای زنان و ۳۴۸ نفر از ظرفیت مربوط به مردان می‌شود. از نگاهی دیگر این پژوهشگاه توانسته ۲۴ درصد از ظرفیت فرصت‌ها را تشکیل دهد. وزارت و ادارات صنعت، معدن و تجارت، ۹۳ فرصت مطالعاتی برای مردان و ۱۴۵ فرصت مطالعاتی برای زنان ایجاد کرده است. به عبارت دیگر فرصت‌های مطالعاتی این وزارتخانه، ۳۳۸ نفر یا ۱۴ درصد از کل ظرفیت را دربر می‌گیرد. استانداری چهارمحال و بختیاری برای فرصت‌های مطالعاتی ۹۸ ظرفیت ایجاد کرده که نیمی از آن مربوط به زنان و نیم دیگر مربوط به مردان می‌شود. سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور هم ۱۴۳ ظرفیت با فرصت‌های مطالعاتی خود ایجاد کرده که از این مقدار ۷۳ نفر مرد و ۷۰ نفر از این ظرفیت مربوط به زنان می‌شود.

کل ظرفیت ۸۴۲ فرصت مطالعاتی به ۲۲۸۹ نفر می‌رسد. به عبارت دیگر، برای هر فرصت مطالعاتی ۲٫۲ استاد در نظر گرفته شده است. طبق آخرین آماری که توسط مدیرکل دفتر ارتباط با صنعت و جامعه وزارت عتف منتشر شده است، ۷۰۰ نفر از اساتید از فرصت‌ها استقبال کرده‌اند. در واقع تنها ۳۰ درصد از ظرفیت اعلامی پر شده است. از بین ۵۱ هزار عضو هیات علمی دانشگاه‌های دولتی در سال ۱۴۰۰، تنها ۱٫۳ درصد در این فرصت‌ها مشارکت داشته‌اند. در این بخش به صورت کلی ۱۰۰۶ فرصت شغلی برای زنان و ۱۲۸۳ فرصت شغلی برای مردان ایجاد شده است. در فرصت‌های مطالعاتی ظرفیت ایجاد شده توسط سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی، ۲۰۸۳ نفر است که ۹۰۸ نفر زن و ۱۱۷۵ نفر از این ظرفیت مربوط به مردان می‌شود. در واقع ۹۱ درصد فرصت‌های مطالعاتی از سمت ارگان‌های دولتی ایجاد شده است. ۲۰۶ ظرفیت نیز توسط سازمان‌های غیردولتی ایجاد شده که از این

سهم ۳۰ درصدی پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای در ارائه فرصت‌ها

اتمی ایران با ایجاد ۲۴۹ فرصت مطالعاتی در صدر قرار می‌گیرد. به بیان دیگر این پژوهشگاه حدوداً ۳۰ درصد از فرصت‌های مطالعاتی را ایجاد کرده است. در رتبه دوم تعریف فرصت‌های مطالعاتی وزارت صنعت معدن و تجارت با ایجاد ۹۷ فرصت قرار می‌گیرد. همچنین سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور با ۶۱ فرصت، استانداری‌های کشور با ۵۴ فرصت و ادارات صنعت معدن و تجارت کشور با ایجاد ۴۱ فرصت در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

فرصت‌های مطالعاتی بر طبق نیازهایی که ارگان‌های و سازمان‌های مختلف تعیین می‌کنند، مشخص می‌شوند. به وضوح تعدد سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی در این بخش حس می‌شود. از بین ۸۴۲ فرصت مطالعاتی ایجاد شده، سازمان‌های غیردولتی تنها ۵۶ فرصت مطالعاتی ایجاد کردند، در حالی که سازمان‌های دولتی ۷۸۶ فرصت مطالعاتی در کارنامه خود دارند. در این بخش پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای وابسته به سازمان انرژی

تقسیم‌بندی موضوعی فرصت‌های مطالعاتی چگونه است؟

فرصت‌های مطالعاتی با توجه به اینکه در موقعیت‌های جغرافیایی متفاوت و از سمت سازمان‌ها و ارگان‌های مختلفی هستند، در نتیجه به حوزه‌های مختلفی تقسیم می‌شوند. در این بخش از گزارش با توجه به موضوعات پژوهشی که برای فرصت‌های مطالعاتی تعیین شده است، حوزه‌های آنها را مشخص کرده‌ایم. در بخش اول، ۵ حوزه اصلی داریم که شامل آموزشی، اقتصادی، فرهنگی، علمی و اجتماعی می‌شوند. در حوزه علمی دسته‌بندی جزئی‌تری وجود دارد که شامل رشته‌های فیزیک، شیمی، ریاضی، علوم دامی، کشاورزی، زیست، زمین‌شناسی، عمران، زبان و... می‌شود.

در حوزه اجتماعی ۶۳ فرصت مطالعاتی ایجاد شده است که تمام این فرصت‌ها از سمت سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی مانند معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده، استانداری‌ها، قوه قضائیه، دفتر برنامه‌ریزی، بودجه و تحول اداری و... ایجاد شده است. موضوعات این حوزه نیز شامل موضوعاتی مانند اعتیاد، جوانی جمعیت، چالش‌های حوزه زنان، زیباسازی شهر و اعتماد اجتماعی می‌شود. حوزه بعدی که به بررسی آمارهای فرصت‌های مطالعاتی آن می‌پردازیم، حوزه اقتصادی است. این حوزه اغلب مسائل روز ایران را دربرمی‌گیرد، به طوری که ۱۷۰ فرصت مطالعاتی درباره آن ایجاد شده که از این میان ۱۶۸ فرصت توسط سازمان‌های دولتی و دو فرصت توسط شرکت‌های خصوصی تعریف شده است. در فرصت‌های مطالعاتی این حوزه، ۴۰۹ ظرفیت ایجاد شده که ۵۴ درصد آن برای مردان و ۴۶ درصد برای زنان است. فرصت‌های این بخش از سمت سازمان‌هایی مانند وزارت صمت، وزارت کشور و اداره کل امور اقتصاد و دارایی ایجاد شده و دربرگیرنده موضوعاتی مانند حمل‌ونقل و خودروسازی، شناسایی بازار، کسب‌وکارهای خانگی و... است. همچنین در حوزه اقتصاد بین‌الملل، ۹ فرصت مطالعاتی ایجاد شده که تمام آن از سوی سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی بوده است.

در حوزه فرهنگی ۱۲ فرصت مطالعاتی ایجاد شده که همه آنها مربوط به سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی می‌شود. ظرفیت این حوزه ۴۱ نفر است که ۲۲ نفر آن را مردان و ۱۹ نفر آن را زنان تشکیل می‌دهند. عموم مسائلی که در این بخش بیان شده هم مربوط به حوزه صنایع دستی و افزایش جمعیت است که از سمت استانداری‌ها و ادارات صمت تعریف

شده‌اند. در حوزه آموزشی ۲۲ فرصت ایجاد شده که در این حوزه نیز تمام فرصت‌ها از سمت سازمان‌های دولتی بوده است. ظرفیتی که برای این فرصت‌ها در نظر گرفته شده شامل ۵۶ نفر می‌شود که نیمی از آن برای مردان و نیم دیگر برای زنان است. در حوزه آموزشی سازمان‌های مانند اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای قم، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌ها به تعریف فرصت‌های مطالعاتی روی آورده‌اند و در موضوعات مختلفی مانند شناسایی فاصله بین آموزش‌های مهارتی با بازار کار رشته‌های مختلف، آموزش‌های فراگیر در جامعه اقدام به تعریف این فرصت‌ها کرده‌اند.

سهم حوزه روانشناسی از فرصت‌های مطالعاتی تنها ۲ مورد

جالب اینجاست که در حوزه روانشناسی تنها دو فرصت مطالعاتی توسط شرکت‌های دولتی ایجاد شده که ظرفیت آن ۶ نفر است. در حوزه تاریخی یک فرصت مطالعاتی ایجاد شده که ظرفیت آن ۱۰ نفر است و همچنین در حوزه هوش مصنوعی دو فرصت وجود دارد که توسط شرکت‌های غیردولتی تعریف شده و ظرفیت آن ۱۹ نفر است. پنج فرصت مطالعاتی توسط دو شرکت غیردولتی و سه شرکت دولتی در حوزه مدیریت ایجاد شده‌اند که ظرفیت آنها ۲۸ نفر است. در حوزه علوم بهداشت و درمان، سه فرصت مطالعاتی توسط سازمان‌های دولتی تعریف شده است که ظرفیت آن پنج نفر است. در حوزه علوم محیطی چهار فرصت مطالعاتی با ظرفیت هشت نفر توسط سازمان‌های دولتی ایجاد شده، همچنین در حوزه حقوقی سه فرصت مطالعاتی ایجاد شده که ظرفیت آن ۶ نفر است. برای حوزه مهندسی پزشکی سه فرصت‌های مطالعاتی با ظرفیت ۱۶ نفر ایجاد شده است. همچنین در حوزه رسانه نیز سه فرصت مطالعاتی توسط سازمان‌های دولتی با ظرفیت ۶ نفر ایجاد شده است. حوزه مهندسی آب نیز یک فرصت مطالعاتی با چهار ظرفیت ایجاد شده است. در حوزه علوم گیاهی، یک فرصت با ظرفیت ۲۴ نفر ایجاد شده است. حوزه صنایع دستی تنها یک فرصت مطالعاتی با ظرفیت یک نفر را به خود اختصاص داده است. در حوزه کامپیوتر پنج فرصت مطالعاتی ایجاد شده است که ظرفیت آن به هشت نفر می‌رسد. در حوزه زبان و ترجمه سه فرصت مطالعاتی ایجاد شده که ظرفیت آن ۶ نفر است.

سهم ۴۵ درصدی استان تهران از فرصت‌های مطالعاتی

استانی است که هیچ فرصت مطالعاتی تعریف نکرده است. استان‌هایی که کمترین فرصت مطالعاتی را داشته‌اند به ترتیب استان‌های زنجان و قزوین با یک فرصت مطالعاتی و کرمانشاه با دو فرصت مطالعاتی هستند. همچنین سه استان ایلام، اردبیل و خراسان شمالی نیز تنها ۳ فرصت مطالعاتی داشته‌اند. در این میان باید گفت که ۸۵۰ نفر از ظرفیت‌های ایجاد شده در فرصت‌های مطالعاتی مربوط به استان تهران یا به عبارت دیگر ۳۷ درصد از کل فرصت‌ها در استان تهران تعریف شده است. استان قم نیز با ۱۵۰ ظرفیت ایجاد شده در این بخش در رتبه دوم قرار دارد. ۱۴۸ نفر از ظرفیت این فرصت‌ها مربوط به استان البرز می‌شود. استان مرکزی با ظرفیت ۱۱۵ نفری برای فرصت‌های مطالعاتی در رتبه چهارم قرار می‌گیرد.

اگر بخواهیم نگاهی به فرصت‌های ایجاد شده در استان‌های مختلف بیندازیم ابتدا باید به این موضوع توجه کنیم که استان‌های ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی و سیاسی که دارند از ظرفیت‌های متفاوتی برخوردار هستند. در نتیجه با توجه به این موضوع باید بگوییم که استان‌ها و شهرستان‌های ایران با توجه به اقلیم خود، می‌توانند فرصت‌های مطالعاتی مختلفی را ایجاد کنند که منحصر به همان استان باشد.

به عبارت دقیق‌تر استان تهران با ایجاد ۳۸۶ فرصت مطالعاتی که ۴۵ درصد از کل فرصت‌ها است، در رتبه اول قرار می‌گیرد. پس از آن استان قم با ۶۲ فرصت مطالعاتی در رتبه دوم و همچنین استان البرز با ۶۰ فرصت مطالعاتی و استان مرکزی با ۳۰ فرصت مطالعاتی در رتبه‌های سوم و چهارم قرار می‌گیرند. در این بین استان لرستان، تنها در حوزه علمی ۵۲۲ فرصت در ۲۲ حوزه مختلف ایجاد شده است. کشور ما به دلیل داشتن منابع نفت و گاز در رشته‌هایی مانند شیمی و مواد و متالورژی فرصت‌های مطالعاتی بسیاری دارد. در این بخش ۸۱ فرصت مطالعاتی ایجاد شده که بیش از ۸۶ درصد مربوط به سازمان‌های دولتی و حدود ۱۴ درصد هم سهم شرکت‌های خصوصی و سهامی خاص است. برای این فرصت‌های تحقیقاتی ۱۷۹ نفر ظرفیت در نظر گرفته شده است که ۱۰۹ نفر آن مربوط به مردان می‌شود. در این بخش بیشترین ارگانی که فرصت‌های تحقیقاتی ایجاد کرده، پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای است که حدود ۶۰ درصد فرصت‌های علوم شیمی مربوط به این پژوهشگاه است. سازمان صمت، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی نیز در این حوزه فرصت‌هایی را ایجاد کرده‌اند. پژوهش‌هایی که در این حوزه وجود دارد موضوعاتی مانند بازیافت پلیمر، طراحی راکتورهای غشایی، ساخت برج تقطیر، ریخته‌گری مواد را شامل می‌شود. در حوزه فیزیک ۱۳۳ فرصت مطالعاتی ایجاد شده که از این

بیش از ۶۰ درصد فرصت‌های مطالعاتی کاملاً علمی و دانشگاهی هستند

هم ۳۷ فرصت مطالعاتی ایجاد شده که تمام آن مربوط به سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی هستند. ظرفیت این حوزه ۱۰۸ نفر است که ۵۵ نفر آن را مردان تشکیل می‌دهند. وزارت صمت، وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی در صدر سازمان‌هایی قرار دارند که در این حوزه فرصت مطالعاتی ایجاد کرده‌اند. موضوعاتی که در این حوزه برای فرصت‌های مطالعاتی وجود دارند شامل راهبری امور اقتصادی، ساماندهی نظام مدیریت پژوهش استان‌ها، استقرار نظام مدیریت فرآیندی، آینده‌پژوهی تحولات جمعیتی استان و ارتقای بهره‌وری با رویکردهای نوآورانه می‌شود. حوزه فناوری یکی از حوزه‌هایی است که در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه دانشگاه‌ها و جامعه علمی کشور قرار گرفته است. در این حوزه در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰، ۵۰ فرصت مطالعاتی ایجاد شده که ظرفیت آن به ۱۸۰ نفر می‌رسد. تمامی این فرصت‌ها در سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی ایجاد شده‌اند.

ظرفیت این فرصت‌های مطالعاتی به ۷۲ نفر می‌رسد که نیمی از آن مربوط به زنان و نیم دیگر مربوط به مردان است که در موضوعات بررسی زمین لغزش، اکتشاف، زمین‌شناسی زیست‌محیطی، ویژگی‌های ژئوشیمیایی است. حوزه دیگر مربوط به رشته ریاضی می‌شود که در آن ۱۳ فرصت مطالعاتی ایجاد شده و از میان آنها پنج فرصت مربوط به شرکت‌های غیردولتی و هشت فرصت مربوط به شرکت‌های دولتی می‌شود. ظرفیت این فرصت‌های مطالعاتی به ۷۳ نفر می‌رسد. موضوعاتی که در طرح‌های حوزه ریاضی وجود دارد شامل هوش مصنوعی، اتوماسیون صنعتی، سیستم‌های دینامیکی، آنالیز و آمار و... می‌شوند. شرکت برق منطقه‌ای سیستان و بلوچستان و وزارت صمت از جمله ارگان‌هایی هستند که در این حوزه به تعریف فرصت‌های مطالعاتی پرداخته‌اند. در حوزه سیاستگذاری - که شاید یکی از نیازهای اصلی این روزهای کشور در حوزه‌های مختلف به‌شمار می‌رود-

پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای و همچنین ۳۰ درصد این فرصت‌های در سازمان‌های غیردولتی ایجاد شده‌اند. در حوزه علوم دامی که زیرشاخه زیست هستند هم ۲۱ فرصت ایجاد شده که در این حوزه پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای پیشتاز است. در حوزه کشاورزی ۳۳ فرصت تحقیقاتی ایجاد شده که ۳۰ درصد از سمت سازمان‌های دولتی و سه فرصت دیگر از سمت سازمان‌های غیردولتی بوده است. این فرصت‌های مطالعاتی ۷۵ ظرفیت داشته‌اند که ۵۴ درصد آن مربوط به مردان و ۴۶ درصد آن مربوط به زنان می‌شود. موضوعاتی که در این حوزه برای فرصت‌های مطالعاتی ایجاد شده شامل به‌نژادی گیاهان زراعی و صیفی‌جات و استفاده از روش‌های نوین کشاورزی است. زمین‌شناسی هم حوزه دیگری است که در آن ۳۰ فرصت مطالعاتی ایجاد شده و از این میزان ۹۹ درصد آن مربوط به سازمان‌های دولتی می‌شود. این فرصت‌ها بیشتر از سمت سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی ایجاد شده‌اند.

میزان، تنها ۳ درصد مربوط به شرکت‌های غیردولتی می‌شود و مابقی تماماً شرکت‌های دولتی هستند. در این حوزه بیش از ۹۰ درصد فرصت‌های ایجاد شده مربوط به پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای است. فرصت‌های مطالعاتی حوزه فیزیک در موضوعاتی مانند لیزر، فیزیک هسته‌ای، رباتیک و... است، همچنین ظرفیتی که در فرصت‌های مطالعاتی این حوزه ایجاد شده، ۳۰۵ نفر را دربرمی‌گیرد. ۷۴ فرصت در حوزه محیط‌زیست ایجاد شده که ظرفیت این فرصت‌های مطالعاتی ۲۲۰ نفر است. بیشتر این فرصت‌های مطالعاتی مربوط به سازمان محیط‌زیست استان خراسان جنوبی و سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی می‌شود. در این بخش تمامی فرصت‌ها به‌جز یک مورد مربوط به سازمان‌های دولتی هستند. موضوعاتی که در حوزه محیط‌زیست وجود دارد، شامل زمین لرزه و فرونشست، آلودگی هوا، حفظ آبخیزها و تالاب‌ها بوده است. در حوزه زیست نیز ۳۸ فرصت مطالعاتی ایجاد شده که ظرفیت آن به بیش از ۱۰۰ نفر می‌رسد. نزدیک به ۷۰ درصد فرصت‌های این حوزه توسط